

ใบความรู้ที่ ๑ เรื่อง การอ่านโน้ตในบรรทัดห้าเส้น
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ตัวโน้ตดนตรีมหาสนุก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การอ่านโน้ตในบรรทัดห้าเส้น
รายวิชา ศิลปะ (ดนตรีสากล) รหัสวิชา ศ๒๒๑๐๓ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

การอ่านโน้ตในบรรทัดห้าเส้น

ดนตรี หรือ ดุริยางคศิลป์ เป็นศิลปะที่วาดด้วยเรื่องของเสียงที่ได้รับการจัดเรียง โดยมีเงื่อนไขของเวลา และองค์ประกอบพื้นฐาน ได้แก่ ระดับเสียง (pitch) ความเข้มเสียง (dynamics) จังหวะ (rhythm) และสีสันเสียง (tone colour) การถ่ายทอดองค์ประกอบดนตรีเหล่านี้สามารถกระทำผ่านกระบวนการต่าง ๆ ในปัจจุบัน เช่น การแสดงดนตรี การบันทึกเสียง หรือการบันทึกโน้ต ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ จะขอกกล่าวถึงการบันทึกโน้ต (notation) อันเป็นสื่อกลางสำหรับการถ่ายทอดองค์ประกอบทางดนตรีตามความต้องการของนักประพันธ์ดนตรี ลงบนบรรทัดห้าเส้น (staff) และการอ่านโน้ตในบรรทัดห้าเส้น

การบันทึกโน้ตมีความคล้ายคลึงกับการระบุตำแหน่งบนกราฟ ได้แก่ แกน X และแกน Y เมื่อเปรียบเทียบกับกรบันทึกโน้ตจะพบว่าองค์ประกอบดนตรีในแง่ของเวลาจะถูกระบุบนแกน X ขณะที่ระดับเสียงจะถูกระบุบนแกน Y เช่นเดียวกัน

เราจะอ่านโน้ตและสัญลักษณ์อื่นที่ปรากฏบนบรรทัดห้าเส้นตามลำดับเวลาจากซ้ายไปขวา ขณะที่ระดับเสียง หรือเสียงสูงเสียงต่ำ เราสามารถทราบได้จากตำแหน่งในแนวตั้ง ตามภาพที่ ๑.๑ เราสามารถบอกได้ว่า โน้ต ก เกิดขึ้นก่อนโน้ต ข ในแง่ของเวลา และมีระดับเสียงสูงกว่าโน้ต ข

ภาพที่ ๑.๑ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวโน้ตบนบรรทัดห้าเส้นเปรียบเทียบกับการระบุตำแหน่งบนกราฟ

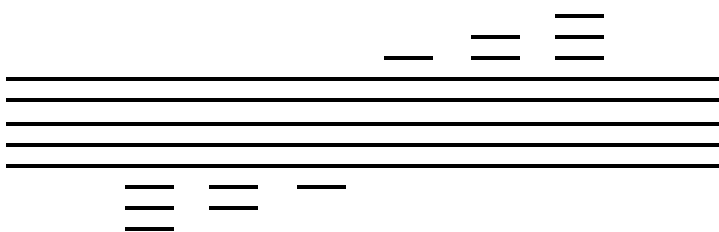
บรรทัดห้าเส้น

บรรทัดห้าเส้น (staff) เป็นเส้นขนานแนวนอน ๕ เส้น และมีช่องบรรทัดระหว่างเส้นขนานจำนวน ๔ ช่อง ใช้สำหรับกำหนดระดับเสียงให้มีความแม่นยำ โดยเรียงลำดับจากด้านล่างขึ้นไปด้านบน นอกจากนี้

เรายังสามารถเติมเส้นน้อย (ledger line) ซึ่งเป็นเส้นขนานแนวนอนขนาดสั้น
ที่ต่อขึ้นไปหรือต่อลงมาจากบรรทัดห้าเส้นได้ตามระดับเสียงที่ต้องการ

ภาพที่ ๑.๒ บรรทัดห้าเส้นและการเรียงลำดับ

ภาพที่ ๑.๓ เส้นน้อย

ตัวอักษรแสดงชื่อโน้ต

ตัวอักษรแสดงชื่อโน้ต (musical alphabet) เป็นตัวอักษรที่ใช้เรียกชื่อตัวโน้ตที่แสดงระดับเสียง
โดยใช้พยัญชนะ ๗ ตัว ได้แก่ A, B, C, D, E, F และ G ซึ่งสามารถแปลงเป็นชื่อโน้ตระบบโซลเฟจ (solfège)
ที่เราคุ้นเคยได้เป็น ลา ที โด เร มี ฟา และโซ ตามลำดับ

กุญแจและโน้ตอ้างอิง

กุญแจ (clef) เป็นสัญลักษณ์ทางดนตรีที่ปรากฏอยู่ตำแหน่งแรกบนบรรทัดห้าเส้น
เป็นตัวกำหนดระดับเสียงอ้างอิงของตัวโน้ตบนบรรทัดห้าเส้น กุญแจที่นิยมใช้สำหรับการบันทึกโน้ตในปัจจุบัน
ได้แก่ กุญแจโซ กุญแจฟา และกุญแจโด สำหรับการอ่านโน้ตขั้นพื้นฐานของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ นี้
เราจะทำความรู้จักกับกุญแจโซ กุญแจเทรเบิล (treble clef) หรือกุญแจจี (G clef) เป็นหลัก
ซึ่งมีตำแหน่งอยู่บนเส้นบรรทัดที่ ๒ ทำให้โน้ตอ้างอิงที่อยู่บนเส้นบรรทัดที่ ๒ นี้เป็นโน้ต G หรือโน้ตโซ

ภาพที่ ๑.๔ กุญแจโซ และการเรียงโน้ตในกุญแจโซ

โน้ตอ้างอิงเป็นโน้ตที่เราทราบระดับเสียงแล้ว
 ทำหน้าที่เป็นโน้ตตั้งต้นสำหรับการไล่ระดับเสียงไปสู่โน้ตเป้าหมายที่เราต้องการทราบระดับเสียง เช่น
 หากโน้ตอ้างอิงของกุญแจโซ คือ โน้ตโซ ซึ่งมีตำแหน่งบนเส้นบรรทัดที่ ๒
 และโน้ตเป้าหมายที่เราต้องการทราบระดับเสียงมีตำแหน่งอยู่บนเส้นน้อยที่ ๑ ได้บรรทัดห้าเส้น
 เราจะไล่ระดับเสียงจากโน้ตโซลงมาตามลำดับจนถึงโน้ตเป้าหมาย
 เนื่องจากโน้ตเป้าหมายมีระดับเสียงต่ำกว่าโน้ตโซ ได้ว่า โซ (โน้ตอ้างอิง) فا (ช่องที่ ๑) มี (เส้นที่ ๑) เร
 (ใต้บรรทัดห้าเส้น) และโด (เส้นน้อยที่ ๑ ใต้บรรทัดห้าเส้น) ดังนั้นระดับเสียงของโน้ตเป้าหมาย คือ โด หรือ C

ในขณะเดียวกัน หากโน้ตเป้าหมายมีระดับเสียงสูงกว่าโน้ตอ้างอิง
 เราจะไล่ระดับเสียงจากโน้ตอ้างอิงขึ้นไปตามลำดับจนถึงโน้ตเป้าหมาย เช่น หากโน้ตอ้างอิง คือ โน้ตโด
 ซึ่งมีตำแหน่งอยู่บนเส้นน้อยที่ ๑ ใต้บรรทัดห้าเส้น
 และโน้ตเป้าหมายที่เราต้องการทราบระดับเสียงมีตำแหน่งอยู่ในช่องที่ ๓
 เราจะไล่ระดับเสียงจากโน้ตโดขึ้นไปจนถึงโน้ตเป้าหมาย ได้ว่า โด (โน้ตอ้างอิง) เร (ใต้บรรทัดห้าเส้น) มี (เส้นที่ ๑)
 فا (ช่องที่ ๑) โซ (เส้นที่ ๒) ลา (ช่องที่ ๒) ที (เส้นที่ ๓) และโด (ช่องที่ ๓) ดังนั้นระดับเสียงของโน้ตเป้าหมายนี้ คือ
 โด หรือ C ที่สูงขึ้นเป็นระยะ ๑ ช่วงคู่แปด (octave)

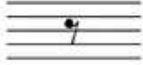

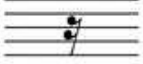
ตัวโน้ต และ ตัวหยุด

ตัวโน้ต หรือโน้ต (note) เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่ใช้ในการบันทึกองค์ประกอบดนตรี
 โดยเฉพาะองค์ประกอบในแง่ของระยะเวลา มีลักษณะต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับค่าตัวโน้ต

ค่าตัวโน้ตเป็นความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบระหว่างตัวโน้ตที่มีความสั้น-ยาวแตกต่างกัน เช่น
 โน้ตตัวกลมมีค่าเป็นสองเท่าของโน้ตตัวขาว ในทางกลับกันโน้ตตัวขาวมีค่าเป็นครึ่งหนึ่งของโน้ตตัวกลม
 และเมื่อเปรียบเทียบกับโน้ตตัวดำ พบว่า โน้ตตัวขาวมีค่าเป็นสองเท่าของโน้ตตัวดำ ตามภาพที่ ๑.๕ เป็นต้น

โน้ตแต่ละตัวจะมีค่าเท่ากับตัวหยุด (rest) ที่สอดคล้องกัน
 ซึ่งตัวหยุดเป็นสัญลักษณ์ทางดนตรีที่กำหนดความเงียบในระยะเวลาตามค่าตัวหยุด ตามตารางที่ ๑.๑

ชื่อตัวโน้ต	ภาพตัวโน้ต	ภาพตัวหยุด	ชื่อตัวหยุด
โน้ตตัวกลม (whole note)			ตัวหยุดโน้ตตัวกลม (whole rest)
โน้ตตัวขาว (half note)			ตัวหยุดโน้ตตัวขาว (half rest)

โน้ตตัวดำ (quarter note)			ตัวหยุดโน้ตตัวดำ (quarter rest)
โน้ตเข้บ็ตหนึ่งชั้น (eighth note)			ตัวหยุดโน้ตเข้บ็ตหนึ่งชั้น (eighth rest)
โน้ตเข้บ็ตสองชั้น (sixteenth note)			ตัวหยุดโน้ตเข้บ็ตสองชั้น (sixteenth rest)

ตารางที่ ๑.๑ ตัวโน้ตและตัวหยุดที่มีค่าเท่ากัน

ภาพที่ ๑.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างค่าตัวโน้ต (ซ้าย) และความสัมพันธ์ระหว่างค่าตัวหยุด (ขวา)

คำแนะนำสำหรับการฝึกนับจังหวะและการปรบมือตามค่าตัวโน้ต

ตามที่กล่าวไปในตอนต้นว่าดนตรีประกอบด้วยองค์ประกอบดนตรีต่าง ๆ ให้เราได้ศึกษาวิเคราะห์ในแง่ของระดับเสียง เราสามารถศึกษาจากการอ่านโน้ตในระบบตัวอักษรหรือระบบโซลเฟจ นอกจากนี้เราสามารถศึกษาองค์ประกอบด้านจังหวะของบทเพลง จากการนับจังหวะและการปรบมือตามค่าตัวโน้ต ประกอบกับการใช้เมโทรโนม (metronome) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีกลไกการให้เสียงบอกจังหวะที่เที่ยงตรง

ค่าตัวโน้ตและค่าตัวหยุดที่เราศึกษาในหัวข้อก่อนหน้านี้

เป็นเพียงความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบระหว่างตัวโน้ตหรือตัวหยุด เช่น โน้ตตัวขาว ๑ ตัวมีค่าเท่ากับโน้ตตัวดำ ๒ ตัว ทว่า หากเราต้องการทราบว่าตัวโน้ตใดมีค่าเท่ากับ ๑ จังหวะ เราจะทราบจากเครื่องหมายประจำจังหวะ (time signature) ซึ่งเป็นตัวเลขซ้อน ๒ ตัวที่กำกับอยู่ต้นเพลง ทำหน้าที่บอกจำนวนจังหวะใน ๑ ห้อง

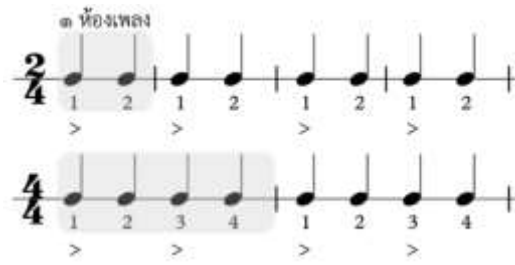
และการเน้นจังหวะ (accent) ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับโน้ต โดยการเล่นให้ดังกว่าปกติเล็กน้อย

ในขั้นต้นเราจะมาทำความรู้จักกับเครื่องหมายประจำจังหวะ $\frac{2}{4}$ (อ่านว่า สอง สี่) และ $\frac{4}{4}$ ซึ่งมีความหมาย ดังนี้๑)

หนึ่งห้องเพลงในเครื่องหมายประจำจังหวะ $\frac{2}{4}$ มี จำนวน ๒ ตัว โดย มีค่าหนึ่งจังหวะ

๒) หนึ่งห้องเพลงในเครื่องหมายประจำจังหวะ $\frac{4}{4}$ มี จำนวน ๔ ตัว โดย มีค่าหนึ่งจังหวะ

๓ ห้องเพลง

ภาพที่ ๑.๖ การนับจังหวะและการเน้นจังหวะ (>) ของโน้ตตัวดำในเครื่องหมายประจำจังหวะ $\frac{2}{4}$ และ $\frac{4}{4}$